

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA BẢO TÀNG

PHẠM CHÍ THIỆN

TÌM HIỂU DI TÍCH ĐÌNH LÀNG LƯƠNG XÁ
(Xã Lam Điền - Huyện Chương Mỹ - Hà Nội)

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
NGÀNH BẢO TÀNG HỌC

Người hướng dẫn: PGS.TS.Trịnh Thị Minh Đức

HÀ NỘI - 2011

MỤC LỤC

Mục lục	2
Lời Mở Đầu	4
1. Lý do chọn đề tài	4
2. Mục đích nghiên cứu và nhiệm vụ nghiên cứu	6
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
4. Phương pháp nghiên cứu	7
5. Bố cục khóa luận	7
Chương 1: Làng Lương Xá và Đình làng Lương Xá	8
1.1. Vài nét tổng quan về làng Lương Xá:	8
1.1.1. Vị trí địa lý - đặc điểm tự nhiên.	8
1.1.2. Dân cư và đời sống kinh tế của dân cư.....	9
1.1.3. Văn hóa truyền thống làng Lương Xá	14
1.2. Lịch sử xây dựng và quá trình tồn tại của di tích Đình làng Lương Xá.....	39
1.3. Đình làng Lương Xá trong hệ thống các di tích thờ các vị vua triều Lý	41
1.4. Sự tích nhân vật được thờ.....	47
Chương 2: Giá trị kiến trúc, di vật và lễ hội đình làng Lương Xá	54
2.1. Giá trị kiến trúc đình làng Lương Xá	54
2.1.1. Không gian cảnh quan và bố cục mặt bằng tổng thể	55
2.1.2. Kết cấu kiến trúc đình làng Lương Xá.	60
2.2. Nghệ thuật chạm khắc trên kiến trúc đình làng Lương Xá	70
2.3. Hệ thống di vật ở đình.....	78
2.3.1. Di vật bằng đá.	78
2.3.2. Di vật bằng chất liệu giấy ..	80
2.3.3. Di vật bằng đồng	82
2.3.4. Di vật bằng gỗ	82
2.3.5. Di vật bằng vải	87
2.4. Lễ hội đình làng Lương Xá.....	89
2.4.1. Công việc chuẩn bị cho lễ hội	91
2.4.2. Diễn trình lễ hội	92
2.4.3. Lễ hội đình làng Lương Xá trong mối liên quan với các di tích cùng thờ... ..	105
2.4.4. Các ngày lễ kỉ niệm khác trong năm.....	111
Chương 3: Bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị di tích đình Lương Xá	114

3.1. Giá trị tiêu biểu của đình làng Lương Xá	114
3.2. Hiện trạng về di tích, di vật đình làng Lương Xá.....	116
3.2.1. <i>Hiện trạng di tích.</i>	116
3.2.2. <i>Hiện trạng các di vật tại đình Lương Xá.</i>	120
3.3. Giải pháp bảo tồn cho di tích.....	122
3.3.1. <i>Giải pháp bảo quản đối với di tích đình làng Lương Xá.</i>	122
3.3.2. <i>Giải pháp tu bổ di tích đình làng Lương Xá.</i>	125
3.3.3. <i>Tôn tạo di tích đình làng Lương Xá.</i>	126
3.3.4. <i>Tăng cường trong công tác quản lý di tích.</i>	128
3.4. Hiện trạng lễ hội đình làng Lương Xá và biện pháp bảo tồn lễ hội.....	128
3.5. Phát huy giá trị di tích đình làng Lương Xá.....	130
Kết Luận	132
Tài Liệu Tham Khảo	
Phụ lục	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Nói đến văn hóa cổ truyền Việt Nam, người ta không thể không nói đến ngôi Đình làng. Đình làng - một mảnh hồn quê, một nét đẹp của xóm làng Việt Nam, từ lâu đã in vào tâm khảm mỗi con người và toả sáng trong những áng thơ văn:

Hôm qua tát nước đầu đình

Để quên chiếc áo trên cành hoa sen

Đã từ rất lâu rồi, khi nói đến văn hoá làng - nét văn hoá của nông thôn Việt Nam, chúng ta liên tưởng ngay tới những hình ảnh rất đặc trưng, làm nên biểu tượng của làng quê. Đó là những hình ảnh của "cây đa, bến nước, sân đình, bụi tre, vườn cây, ao cá...".

Đình làng là một di tích trong loại hình di tích văn hóa Việt Nam. Những phát hiện nghiên cứu trong nhiều năm trở lại đây đã tìm thấy các ngôi đình có niên đại sớm. Hiện nay, ngôi đình có niên đại sớm nhất được phát hiện là đình Thụy Phiêu (Xã Thụy An - Huyện Ba Vì - TP. Hà Nội), được xây dựng vào đầu thế kỷ XVI năm 1531. Tiếp theo sự phát triển của kiến trúc đình làng là các ngôi đình được xây dựng vào thế kỷ: XVII, XVIII, XIX với quy mô lớn hơn trước. Tiêu biểu là các ngôi đình như: đình Chu Quyến, đình Thổ Hà, đình Đình Bảng,... Đình làng là một nét đẹp và đặc trưng của văn hóa nông thôn. Đình làng là hình ảnh thân quen, gắn bó với tâm hồn của mọi người dân Việt, là nơi chứng kiến những sinh hoạt, lễ thói và mọi đổi thay trong đời sống xã hội của làng quê Việt Nam qua bao thế kỷ. Cái Đình trang trọng và thiêng liêng, nó gần như đại diện, là biểu tượng của quyền lực làng xã. Nhưng Đình làng lại là

nơi tụ họp mọi người trong mọi sinh hoạt chung, vốn rất cần cho cuộc sống nông thôn cần có sự nương tựa, đùm bọc, giúp đỡ lẫn nhau.

1.2. Chiêm ngưỡng vẻ đẹp của những dấu tích xưa, không ít người tỏ ý lo lắng cho sự mai một của một nét đẹp văn hóa nơi các làng quê Việt. Như nhà văn Nguyễn Ngọc đã bày tỏ trong cuộc triển lãm ảnh “Đình làng Việt - sự đa dạng” diễn ra tại bảo tàng Dân tộc học (Hà Nội): “Đình vẫn là nơi diễn ra lễ hội, nhưng không còn giữ được không khí xưa; đình vẫn là nơi thờ tự, nhưng nghi thức cúng tế đã thay đổi; còn chức năng làm trung tâm hành chính của những mái đình thì dường như không còn nữa. Triển lãm này là sự báo động cho khả năng có thể mất đi của những giá trị văn hóa truyền thống”.

1.3. Đình làng Lương xá là một ngôi đình độc đáo, sự độc đáo của ngôi đình chính là ở các vị thành hoàng được thờ trong đình. Đó là tám vị vua nhà Lý (Lý bát đế), điểm đặc sắc nhất của ngôi đình chính là ở những vị thành hoàng này. Bởi lẽ, nếu như ở các ngôi đình khác, các vị thành hoàng thường là những vị thần, tổ nghề hay là những người có công với làng thì ở đây ta bắt gặp thành hoàng là những vị vua nhà Lý. Một điều đáng chú ý nữa, là đây không phải quê hương của các vị vua đó. Vậy tại sao dân làng lại thờ cúng họ? Nhân dịp kỉ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội, với khóa luận này, tôi mong sẽ được góp một phần nhỏ bé vào việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc.

1.4. Hơn thế nữa, để góp phần kỉ niệm đại lễ 1000 năm Thăng Long - Hà Nội, để ghi nhớ công ơn của vương triều nhà Lý - Vương triều đã có công trong việc dời đô ra kinh thành Thăng Long, đặt nền móng cho sự phát triển của kinh đô trong các giai đoạn sau. Nên tôi quyết định chọn Đình làng Lương Xá - thôn Lương Xá - xã Lam Điền - huyện Chương Mỹ - thành phố Hà Nội - một ngôi Đình cổ kính làm đề tài cho khóa luận tốt nghiệp của mình. Hy vọng rằng, những kết quả nghiên cứu khóa luận tốt nghiệp chuyên ngành Bảo tồn - Bảo

tàng của tôi sẽ đóng góp ít nhiều vào việc bảo tồn và phát huy giá trị của di tích đình làng Lương Xá nói riêng và việc bảo tồn di tích lịch sử văn hóa của thành phố Hà Nội nói chung.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu giá trị văn hóa, nghệ thuật của di tích đình làng Lương Xá, trên cơ sở khảo sát thực trạng và tình trạng kỹ thuật của đình làng Lương Xá hiện nay. Bước đầu đưa ra các giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị của di tích đình làng Lương Xá trong đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Nghiên cứu vài nét tổng quan về làng Lương Xá - Không gian văn hóa nơi di tích tồn tại.
- Căn cứ vào các tài liệu biên chép và các nguồn tư liệu tại di tích xác định niên đại xây dựng đình và những lần trùng tu, sửa chữa.
- Giới thiệu về Thành hoàng làng của đình Lương Xá.
- Nghiên cứu giá trị kiến trúc, di vật, lễ hội tại đình làng Lương Xá.
- Khảo sát thực trạng, tình trạng kỹ thuật của di tích để đưa ra giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị di tích đình làng Lương Xá.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu là di tích Đình Lương Xá - thôn Lương Xá - xã Lam Điền, huyện Chương Mỹ - thành phố Hà Nội và mở rộng đến các di tích thờ các vị vua triều Lý để tìm hiểu mở rộng và so sánh.

- Phạm vi vấn đề nghiên cứu: nghiên cứu khái quát toàn cảnh di tích Đình làng Lương Xá trong không gian, thời gian, lịch sử, văn hóa, xã hội của xã Lam Điền.

- Phạm vi không gian: xã Lam Điền - Huyện Chương Mỹ - Hà Nội và xã Đình Bảng (Bắc Ninh).

- Phạm vi thời gian:
- + Đối với các giá trị văn hóa vật thể: Nghiên cứu từ khi di tích hình thành tới nay.
- + Đối với các giá trị văn hóa phi vật thể: Nghiên cứu lễ hội đình làng Lương xá nay, so sánh với trước kia để thấy được sự biến đổi.

4. Phương pháp nghiên cứu

- Khóa luận sử dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành: Bảo tàng học, dân tộc học, mỹ thuật học, lịch sử, xã hội học.
- Phương pháp khảo sát điền dã tại di tích và sử dụng các kỹ năng: Quan sát, miêu tả, đo vẽ, chụp ảnh, phỏng vấn, trao đổi, thống kê.
- Khóa luận sử dụng phương pháp nghiên cứu so sánh để tìm ra những nét chung và riêng trong các di tích cùng thờ của các vua thời Lý.

5. Bộ cục khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục, khóa luận có kết cấu 3 chương.

Chương 1: Làng Lương Xá và Đình làng Lương Xá.

Chương 2: Giá trị kiến trúc, di vật và lễ hội đình làng Lương Xá.

Chương 3: Bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị di tích đình làng Lương Xá.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Lâm Biên - Trịnh Sinh (2010), *Thế giới biểu tượng trong di sản văn hóa Thăng Long - Hà Nội*, NXB Hà Nội.
2. Trần Lâm Biên (chủ biên) - 2003, *Trang trí trong mỹ thuật truyền thống của người Việt*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
3. Trần Lâm Biên (chủ biên) - 2008, *Diễn biến kiến trúc truyền thống Việt vùng châu thổ sông Hồng*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
4. Trần Lâm Biên, *Mỹ thuật cổ Việt Nam - vài vấn đề, trong 20 năm công tác nghiên cứu mỹ thuật (kỷ yếu hội nghị)*, Viện nghiên cứu Mỹ thuật - Viện Bảo tàng Mỹ thuật XB, Hà Nội.
5. Trần Lâm Biên (2003), *Đồ thờ trong di tích của người Việt*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
6. Nguyễn Văn Cương (2006), *Mỹ thuật đình làng Bắc Bộ*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
7. Cục di sản văn hóa (2007), *Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể - Tập 1*, Hà Nội.
8. Phan Huy Chú (1990), *Lịch triều hiến chương loại chí*, Viện sử học Việt Nam biên chính, NXB Sử học, Hà Nội.
9. Thiều Chửu (1993), *Từ điển Hán – Việt*, NXB TP. Hồ Chí Minh.
10. Nguyễn Đăng Duy – Trịnh Minh Đức (2001), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa - Trường Đại học Văn hóa Hà nội*.
11. Trịnh Minh Đức (chủ biên) – Phạm Thu Hương (2007), *Đại cương bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, NXB ĐHQGHN.
12. *Đại Việt sử ký toàn thư* (1967), NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
13. *Đại Nam nhất thống chí* (1971), NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.

14. *Đại Việt sử lược* (1960), NXB Văn sử địa, Hà Nội.
15. Đảng Bộ Huyện Chương Mỹ (2004), *Lịch sử Cách mạng Đảng Bộ và nhân dân xã Lam Điền*.
16. Lê Thanh Đức (2001), *Đình làng miền Bắc*, NXB Mỹ thuật Hà Nội.
17. *Giáo trình triết học Mác - Lênin* (2006), NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
18. Nguyễn Duy Hinh (1996), *Tín ngưỡng Thành hoàng làng Việt Nam*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
19. Nguyễn Duy Hinh - Nguyễn Vinh Phúc (2009), *Các Thành hoàng và tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội*, NXB Lao động, Hà Nội.
20. Nguyễn Quốc Hùng (2003), *Gìn giữ và phát huy di sản văn hóa phi vật thể tại các di tích lịch sử văn hóa danh lam thắng cảnh*, Tạp chí Di sản văn hóa, số 4
21. Phạm Mai Hùng (2003), *Giữ gìn và phát huy di sản văn hóa dân tộc*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
22. Đinh Gia Khánh (1985), *Ý nghĩa xã hội và văn hóa của lễ hội dân gian*, T/C VHDG, số 1/1985.
23. Vũ Tam Lang (1991), *Kiến trúc cổ Việt Nam*, NXB Giáo dục.
24. *Luật di sản văn hóa và văn bản hướng dẫn thi hành* (2006), NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
25. Trịnh Khắc Mạnh (2006), *Văn bia đề danh tiến sĩ Việt Nam*, NXB Giáo dục.
26. Hữu Ngọc - Lady Borton (2003), *Thi cử Nho giáo*, NXB Thế giới.
27. Hoàng Phê (chủ biên) - 2010, *Từ điển tiếng Việt*, Trung tâm từ điển học, NXB Đà Nẵng - Hà Nội.
28. Trương Hữu Quýnh (1999), *Đại cương lịch sử Việt Nam (tập 1)*, NXB Giáo dục.
29. GS. TS. Lê Văn Quán (2006), *Đại cương lịch sử tư tưởng Trung Quốc*, NXB Lao động, Hà Nội.

30. Sở văn hóa thông tin Hà Tây (2004), *Lý lịch di tích đình làng Lương Xá*.
31. Sở văn hóa thông tin Hà Tây (1999), *Di tích Hà Tây*, NXB Công ty in mỹ thuật Trung Ương Hà Nội.
32. *Tên làng xã Việt Nam đầu thế kỷ XIX* (1981), NXB KHXH, Hà Nội
33. Nguyễn Tài Thư (2006), *Lịch sử tưởng Việt Nam (tập 1)*, NXB KHXH, HN.
34. Nguyễn Khắc Thuận (2002), *Lịch sử cổ trung đại Việt Nam*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
35. Hà Văn Tấn (1993), *Đình Việt Nam*, NXB TP. Hồ Chí Minh.
36. Lê Trung Vũ (chủ biên) (1992), *Lễ hội cổ truyền*, NXB KHXH, Hà Nội.
37. Lê Trung Vũ (1986), *Ngôi đình làng và ngày hội xuân thượng võ cổ truyền*, T/C VHDG, số 2.
38. Viện sử học (2002), *Lịch sử Việt Nam từ thế kỷ X đến XV*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
39. Trần Từ (1984), *Cơ cấu tổ chức của làng Việt cổ truyền ở Bắc Bộ*, NXB KHXH, Hà Nội.
40. Hồ Sĩ Vịnh - Phượng Vũ (1995), *Lễ hội cổ truyền Hà Tây*, Sở Văn hóa Thông tin Hà Tây.